

ГУСЛА

ЛИСТ САВЕЗА ГУСЛАРА СРБИЈЕ • БРОЈ 29 • ДЕЦЕМБАР 2016 • ГОДИНА XVIII

ГУСЛЕ СЛАВЕ МАТИЈУ

ВЕЉКО БУРАНОВИЋ
**Гусле заволио
због оца Машана
и родног Никшића**

ДР ДАНКА ЛАЈИЋ-МИХАЈЛОВИЋ
**Педагошки аспекти
очувања традиције
певања уз гусле**

ИВАНА ЖИГОН
**Посвећено чуварима
душе и тела**

ДР БУДО АЛЕКСИЋ
**Епско виђење
подвига Ускочког
батаљона у
Мојковачкој бици**

САВЕЗ ГУСЛАРА СРБИЈЕ
**Првенство из
1972. године
било је регуларно**

САВА СТАНИШИЋ
Горски див из Винаћа

СЛАВКО ЈЕКНИЋ
Породично наслеђе

ЗАПИСИ
Гуслар код Милтона

ГУСЛАР

Оснивач и издавач:
Савез гуслара Србије

За издавача:

Слободан Бобан Драшковић

Главни и одговорни уредник:

Трифко Ђоровић

Стручни Савет:

Академик Матија Бећковић
Академик Рајко Петров Ного
Проф. др Јово Радош
Проф. др Михаило Шћепановић
Проф. др Радивоје Паповић
др Данка Лајић Михајловић
др Слободан Томић
др Смиљана Ђорђевић Белић
др Милош Луковић
Драган Лакићевић
др Будимир Алексић
Будимир Симоновић
Ранко Гојковић
Милош Марковић
Светозар Црногорац
Радиша Томашевић

Издавачки колегијум

Радослав Војиновић
Влатко Војводић
Вукота Говедарица
Бобан Драшковић
Мишо Албијанић
Драшко Малићан
Радован Пековић
Мирјана Ивановић
Божо Тепавчевић
Славко Алексић
Драшко Магделинић
Милан Никчевић
Раде Црногорац
Сава З. Станишић
Витомир Арсенић
Радослав Премовић

Припрема и дизајн:

Студио Хум

Штампа: Трилекс

Тираж: 1.000 примерака

Савез гуслара Србије

11500 Обреновац, Цара Лазара 1
ПИБ: 102570334

savezgularasrbije1994@gmail.com

Рачуни: 275001022212324969

Societ Generale

27500102220037536

Societ Generaladevizni

Решењем Министарства за
информисање Републике Србије
бр. 65103430/9803 од 25. 11. 1998.
лист Гусле је уписан у регистар
средстава јавног информисања

COBISS. SR/ID. 141909767

- Министру културе и информисања Републике Србије, господину Владану Вуковасљевићу
- Министру спољних послова, господину Ивици Дачићу
- Амбасадору Србије у Дипломатској мисији при УНЕСКО, господину Дарку Танасковићу
- Помоћници министра за сектор културног наслеђа, госпођи Александри Фулгоси
- Генералном секретару Комисије Републике Србије за сарадњу са УНЕСКО, госпођи Јасмини Станковић Татараци
- Председнику Националног комитета за НКН, господину Данијелу Синанију
- Председнику САНУ господину Владимиру Костићу

Поштовани,

Обраћамо Вам се са апелом да хитно покренете процедуру за номиновање српског епског певања уз гусле за упис на листу репрезентативних елемената нематеријалне културе УНЕСКОа. Повод за тон овог дописа јесте информација која већ неко време постоји као незванична међу онима који су за овај сегмент културе заинтересовани, али се сада о њој и јавно пише, као што можете погледати преко следећег линка :

<http://www.ocnal.com/2016/09/albanianeposofheroesatunesco.html>

Пре свега, желимо да изразимо своје уверење да је гусларско певање, уз елементе већ уписане на листу УНЕСКОа – славу и коло, засигурно један од најрепрезентативнијих елемената који се налазе на националној листи НКН. У том смислу надали смо се да је оно наредни кандидат Србије за тај статус, али смо недавно били дубоко разочарани информацијом из Центра за нематеријално културно наслеђе да Национални комитет има у виду неки други елемент. Поштујемо и мишљење стручњака и вредност осталих елемената културног наслеђа, али смо изненађени да код ове одлуке очигледно није узет у обзир ниво репрезентативности: национални ранг, каква певање уз гусле има, без дилеме је изнад неких локално значајних уметничких израза, вештина и пракси. Осим тога, сигурни смо да не треба много појашњавати

Негативне стране могућности да нека друга држава из окружења номинује (и упише) овај елемент пре нас, без обзира на (теоријску) могућност да и ми то накнадно учинимо.

Поред тога што је Савез гуслара Србије, као „крвна“ организација свих гусларских друштава у Србији сарађивао са стручњацима током припреме документације за упис на Националну листу НКН, дали смо иницијативу и понудили помоћ за припрему номинације за листу УНЕСКО-а. Дакле, ми смо са своје стране, као „локална заједница“, учинили све што се од нас очекује, те сматрамо је на онима који су маргинализовали епску и гусле у оваквим околностима велика историјскополитичка одговорност према културној прошлости, садашњости и будућности. Стога још једном позивамо здружено све надлежне да по хитном поступку припреме кандидатуру епског певања уз гусле за упис на листу УНЕСКОа као репрезентативног елемента културе Србије.

Срдечно

*Председник Савеза гуслара Србије
Слободан Драшковић*

Поштовани њојодине Драшковићу,

Извршни одбор САНУ је на својој XXV седници од 6. октобра 2016. године донео одлуку се придружује апелу Савеза да се хитно покрене процедура за номиновање српског епског певања уз гусле за упис на листу репрезентативних елемената нематеријалне културе УНЕСКО-а, уз молбу да Савез припреми образложен предлог.

С њоштовањем,

*Драјана Пејровић Рађеновић
заменик ујравника њослова САНУ
Руководилац секћора за међународну сарадњу
Српска акадехмија наука и уметности*

• **За Гусле пише:**
др Данка Лајић
Михајловић
на предавању II
Сабору младих
гуслара Србије-

• Данас је драгоцено свако дете које покаже интересовање за гусле

• Гласно читајте текст, као да сте глумца који говори епску песму са пуном свешћу о томе да треба да јасно изложи о чему се ради

• Неупоредиво је мудрија одлука да се песма и одломак бирају према сопственим квалитетима и афинитетима

ПЕДАГОШКИ АСПЕКТИ ОЧУВАЊА ТРАДИЦИЈЕ ПЕВАЊА УЗ ГУСЛЕ

Млади гуслари и они који их подучавају, њихови сродници и педагози, суочавају се са задацима и потешкоћама значајно различитим у односу на време искључиво усмене предаје знања и вештина, па и самих песама и гусларског умећа. Било је то време неписмености, без медија и без педагошких стратегија. Наша деца не само да су одреда писмена, већ користе све савремене технологије као изворе и помагала у ширењу знања и вештина. Осим тога, педагошка наука је напредовала и учење се организује као процес свесне и доследне примене читавих стратегија. Учење певања уз гусле данас се одвија у оквиру породице, али и у оквиру гусларских друштава, па и у музичким школама. То су међусобно битно различите ситуације и имају специфичне проблеме. Овом приликом прича ће бити усмерена на неке опште проблеме, од којих су поједини присутни и међу старијим гусларима.

ИЗБОР ПЕСМЕ И ОДЛОМКА

Заводљива могућност да се песме данас слушају у извођењима различитих гуслара често је разлог одређења за песму према нечијем извођењу, процењеном као узорно по сопственим критеријумима или под утицајем критеријума ауторитета ко-

ји су том извођењу доделили награду. Проблем је у (погрешној) претпоставци да било ко може дати одломак отпевати на исти начин. Иако теоријски постоји могућност да веома верно научите мелодију којом је узор извео конкретан текст, читав је низ других параметара од којих зависи квалитет оваквих опонашања: боја и јачина гласа, темперамент певача, искуство да се у датом тренутку носи са одређеним извођачким захтевима и тежинама. Неупоредиво је мудрија одлука да се песма и одломак бирају према сопственим квалитетима и афинитетима. Оцењивање себе је тежак задатак за свакога, а посебно за младе људе. У људској је природи да се прецени, да се у такмичарском духу постави у равн, па и изнад других људи. Ово је један од момената где важну улогу има околина, они најближи, посебно онај ко је у улози учитеља. Окружење треба да мудро избалансира подстицај, охрабрење за младог човека и објективну процену његових потенцијала и тренутних вредности. Само утемељена и искрена похвала и аргументована критика могу да правилно усмере развој младе личности. У том смислу васпитање духа младог гуслара не разликује се битно од општег васпитања. Овај правац приче води ме у искорак ка генералној процени музичких способности деце. То је важна и комплексна тема, али сада ћу само укратко прокоментарисати да нам је данас драгоцено свако дете које покаже интересовање за гусле и сви се залажемо да генерацијама које одрастају уз видео игрице ову традиционалну уметности учинимо привлачном, али морам да подсетим да је минимум музичких способности неопходан за бављење гулама. Свако мало дете са гулама је атракција и измамљује осмех, али није мудро ни продуктивно дете подстицати на активност за коју нема ултимативни природни предуслов. Недостатак му-

зичких способности није превелик хендикеп у животу, али форсирање музичких активности упркос њиховом недостатку може водити каснијем незадовољству, фрустрацијама и детета и његовог окружења због неуспеха у поредбеним, такмичарским ситуацијама.

Вратила бих се на избор песме и одломка, који, дакле, пре свега треба да се заснивају на квалитетима и афинитетима гуслара. Временом треба градити сопствени стил и репертоар у односу на то да ли вам више одговарају баладне песме или оне са јуначким, ратничким епизодама. Када је важно да се представите у најбољем светлу, на концерту или такмичењу, треба да изаберете песму која вама најбоље „лежи“. Временом треба да тежите ширењу репертоара и да „освајате“ и песме које за ваш карактер представљају изазов, без обзира да ли треба да ваш темперамент „смекшате“ за неку лирску епизоду у песми или, на супрот, да „запретите непријатељу“ у некој класичној јуначкој песми.

УЧЕЊЕ ИЗ КЊИГА И СНИМАКА

Овом приликом бих скренула пажњу на још једну веома честу грешку у пракси гуслара, и младих и старијих. Ради се о учењу песме са снимка. Проблем је у томе што су понекада на снимцима извођења са измењеним стиховима, намерно или случајно, па се усваја такав текст. Иако су у усменој предаји гуслари варирали садржај, овде се не ради о томе, него о несвесном учењу предлошка који не одговара запису из штампаних збирки и није прихватљив према важећим такмичарским пропозицијама. Зато је неупоредиво сигурнији метод учење текста из књиге. Вукове збирке које се могу наћи и као књиге и на интернету морају бити део библиотеке сваког гуслара, а сигурна сам да ће вас тај корак подстаћи да свој фонд ширите другим књигама важним за сваког поштоваоца тра-

Фонд изражајних елемената

Данашњи гуслари имају прилике да аналитички приступе снимцима. Неопходно је да уоче ритмичке принципе, мелодијске целине, начине украшавања, динамичке ефекте, а потом и начине комбиновања свега тога у функцији музичке драматизације изабраног текста. Усвајањем што већег фонда елемената израза различитих гуслара млади гуслар осваја средства за грађење оригиналног индивидуалног стила, што је највећи циљ. Током читаве каријере гуслари могу да шире свој фонд изражајних елемената, али је, нажалост, манир да се овлада вештином до одређеног нивоа и онда застане. Као и у свакој уметничкој пракси, неопходно је редовно вежбање и стално освајање нових изазова, нових текстова.

диционалне културе. Додатни аргумент за учење текста из књиге јесте да на тај начин избегавате притисак извођачког стила гуслара кога слушате са снимка. Узори не само да нису погрешни, они су пожељни, али је важно да од овог узраста градите свој стил.

Са друге стране, извођења старијих гуслара непосредно (уживо) и са снимака важно је за усвајање музичких елемената израза – детаља у певању и свирању, али и укупног начина обликовања одломка, па и начина грађења односа са публиком када су у питању „живи“ наступи. Снимци су драгоценост у смислу да омогућавају слушање сваког дела онолико пута колико је потребно да га по принципу опонашања усвојите као део своје извођачке вештине. У учењу музичких вештина неопходно је стрпљење. Педагози младих гуслара морају им помоћи да схвате реалност: иза мајсторстава највећих су сати праксе и године искуства. Сваки елемент свирачке технике, свака бравура у гласу постају средство тек када се њима овлада на начин да их успешно изводите кад год зажелите, а висока усаглашеност инструменталне и вокалне технике развијају се од најосновнијег хватања интонације основног тона гусала гласом гуслара. Сваки елемент се увежбава као што се у спорту тренирају поједине групе мишића, покрет, један аспект неке игре или спортске вештине. Свирање клавира и соло певање имају уцбенике у којима су сви елементи извођачки и поређани по сложености. Певање уз гусле се у традицији учило интуитивним овладавањем елементима и увезивањем у сложеније изразе, „крајом заната“ од искусних.

Неопходно је да прочитате целу песму и размислите како би у неколико речи описали атмосферу те песме, да ли та песма треба да води ка томе да своју публику подигнете на ноге, подстакнете да „сабљом одбрани правду“ или ћете да ганете публику одломком о тужној мајци или сестри.

АНАЛИЗА ТЕКСТА

Следећа корак је да анализирате детаљније форму, да препознате целине. Важно је да уочите не само где реченица почиње и завршава, већ и како завршава – као изјавна, упитна или узвична (тачка, упитник или узвичник на крају). Надаље, погледајте каква је њена унутрашња структура, где су застанци назначени зарезима. За почетак, гласно читајте текст, као да сте глумац који говори епску песму са пуном свешћу о томе да треба да јасно изложи о чему се ради, при чему треба да водите рачуна о дикцији, да јасно и убедљиво одглумите сваку улогу, укључујући и ону приповедача, чак до мере да карикирате, потенцирате, да прејасно донесете разлике, зато што ће се то приликом музичког извођења ублажити и довести на праву меру. Јако је важно да констатујете сваки управни говор: његов почетак и крај морају бити јасни, не сме да се десиди да у управни говор улазите без промене „интонације говорника“ – морате назначити да се мења лик, најчешће иза речи наратора следи исказ јунака песме. Ове промене се и у говору и у музици назначавају променом висине и јачине звука/тона, а издвајање управног говора у току песме постиже се и малим паузама у певању које „покривају“ гу-

Улога гусала у извођењу песме

Може се приметити да млади гуслари генерално схватају важност свирачке вештине, али као основни проблем уочавам недостатак свести о томе како се инструментални звук користи у читавом извођењу епске песме. Наиме, често се догађа да на почетку слушамо увод који само показује колико је гуслар вешт, део личи на такозване „етиде“ – техничке вежбе у музици, али не сугерише да нас гуслар уводи у одређену песму, у одређену атмосферу коју у ствари треба да наговести. Слично, кратко свирање између стихова најчешће је само низање научених комбинација, без свести имају ли функцију разграничавања стихова или, наспрот, њиховог повезивања у доживљају слушаца.

сле. Коначно, покушајте да осетите где песма сугерише да убрзате читање, где расте узбуђење, а где долази до разрешења, опуштања.

НАША УЗДАНИЦА

Данашњи гуслари пред собом имају сасвим другачију публику у односу на своје деде, па и очеве. Њима дефинитивно није лако да задовоље очекивања која имамо од њих: да буду традиционални, али у тим оквирима оригинални, да буду релаксирани али и такмичарски успешни. Другим речима, на нама одрадлима је да их пре свега поштујемо због снаге да у мору изазова који су око њих баш гусле одаберу као свој хоби, да им помогнемо да ту посвећеност сачувају и развијају на начин који ће их испунити задовољством и тиме им узвратити за време уложено у очување традиције. Међу њима треба да развијамо пријатељство, а не такмичарски дух. Њихова је мисија првенствено да чувају вредност заједништва, а не да се боре за личне позиције у свету комерцијализације традиције.

- Временом треба да тежите ширењу репертоара и да „освајате“ и песме које за ваш карактер представљају изазов
- Размислите како би у неколико речи описали атмосферу те песме
- Не заборавите: У учењу музичких вештина неопходно је стрпљење.